

با من به تهران بیاید



■ نصرالله حدادی (۱۳۳۳ تاکنون)
 ■ کار ویژه: پژوهش میدانی و کوچه‌به‌کوچه درباره تاریخ تهران

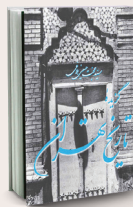
تهران و هویت تاریخی‌اش را باید با فردی مرور کرد که کوچه‌به‌کوچه‌های طهران قدیم را زیر پا گذاشته و با نشستن پای نقل‌های جعفر شهری و محضر پدر و مطالعه آثار فاخر تهران پژوهان گذشته و حال، از او به‌وای آن خیر دارد. نصرالله حدادی، تهران پژوه معاصر و نویسنده، بیش از ۴۰۰ مقاله در مورد فرهنگ مردم به قلم او منتشر شده است. برنامۀ «با من به تهران بیاید» او هم سرگذشت محله‌های قدیمی پایتخت را یادآوری می‌کند. به گفته حدادی، بیان خاطرات تهران از زبان پدر و عمویش در سوق دادن او به این عرصه نقش بسزایی داشته: «پدرم نخستین استاد من در شناخت طهران بود. او سال ۱۳۰۲ از طالقان به تهران آمد و به‌عنوان «خانه‌شاگرد» در خانه یکی از اعیان و اشراف در بازار چه‌قوام‌الدوله مشغول به کار شد. با هوش و فراستی که داشت، دریافت بود که طهران در حال پوست‌اندازی و تغییر است. از سوی دیگر، عمومی بزرگم، فرامرز، حوالی سال ۱۲۹۶ به تهران آمده بود و روزگار قحطی، جنگ و... را به چشم دیده و در محله اعیان‌نشین آن روزگار (امیریه و منیریه) در چهارراه معزالسلطان، شاگرد خیاط بود. عمومی دیگرم، منصور، هم سال ۱۳۰۰ به تهران آمد. هرگاه ۳ برادر کنار هم می‌نشستند از گذشته‌های تهران می‌گفتند و من با و بزرگوار تمام‌تر، مستمع سخنان آنان بودم. پدر، در روزگار نوجوانی، مرا به نقاطی مانند بازارچه قوام‌الدوله، گذر وزیردفتر، مسجد حاجیه‌هماخانم (شازده)، میدان شاپور و استاسیون

نهج‌البلاغه، و دیدار با استاد حسین کریمان و بعدها استاد سیدعبدالله انوار و عکاسان تهران قدیم مانند اصغر بیچاره، سید محمود پاکزاد، زنده‌یاد داریوش تهرانی و... جای پایم در این راه محکم‌تر شد. از نیمه دهه ۷۰ به صداوسیما رفتم و مستندهای متعدد و صدها کلیپ از تهران قدیم ساختم که با اقبال مردم مواجه شد. آشنایی با مرتضی احمدی، جواد انصافی، محمدصفا منتشیری، دکتر امیر صادقی و... نیز از همین طریق حاصل شد. اکنون ده‌ها سال از داستان من و خاطرات تهران می‌گذرد و فعالیت‌م در این زمینه هر روز بیشتر می‌شود. چون اعتقاد دارم تهران نباید فراموش شود، به همین خاطر این روزها با پژوهشگران مرکز تهران‌شناسی مؤسسه همشهری تاریخ شفاهی تهران را رصد می‌کنم تا هویت تاریخی شهر تهران به یادگار بماند.»

(ایستگاه) راه آهن می‌برد و تاریخچه آنها را بیان می‌کرد. کلام پدر شیرین بود و این چنین شد که علاقه‌مند به طهران شدم.»
 و روزگار هم به دل نصرالله حدادی چرخید و او را قدمی دیگر به تهران پژوهی نزدیک کرد: «دست روزگار و علاقه مفرط به کتاب، مرا کتابفروش کرد، آن هم در بازار ناصر خسرو و درست در قلب تهران قدیم. طهران‌ها به بهانه ناهار، به اتفاق رفقای همفکر، بازارگردی داشتیم و تمام سوراخ‌وسنبه‌های بازار، عدل‌اجان، پامنار تا میدان قیام را می‌گشتم.»
 در نهایت، آنچه باید اتفاق می‌افتاد روی داد و آشنایی با جعفر شهری و ۱۶ سال آنیس و جلیس بودن با او برای چاپ کتابش، آغاز گر راهی بود که سال‌ها به آن علاقه داشت: «در همان روزگار، با همراهی و محبت زنده‌یاد استاد علی اصغر فقیهی، شارح

عمری که وقف بناهای وقفی شد

■ حجت بلاغی (۱۳۵۵-۱۳۸۲)
 ■ کار ویژه: تحقیق و پژوهش درباره بناهای وقفی تهران



در دوره حکومت مظفرالدین شاه، یکی از روحانیان تهران تصمیم گرفت درباره تاریخ پایتخت تحقیق و پژوهش کند و نتیجه تحقیقاتش به منبعی موثق و قابل اعتنا برای محققان و تهران‌پژوهان نسل‌های بعد از خودش تبدیل شد. مرحوم حجت بلاغی موشکافانه و دقیق درباره بناهای وقفی تهران تحقیق و پژوهش کرد.

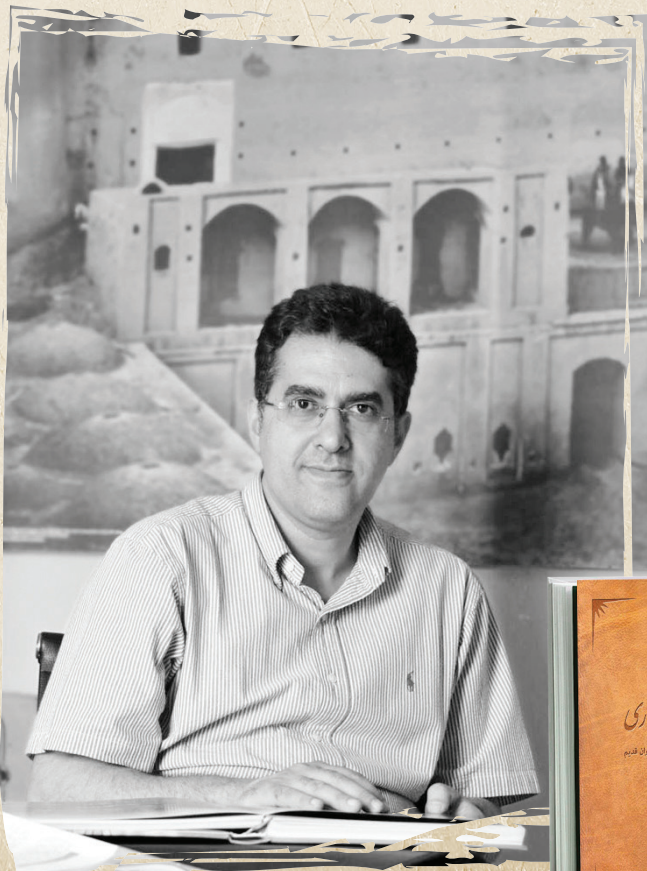
نقل است که در کار تحقیق و پژوهش بسیار دقیق عمل می‌کرد و هر آنچه درباره تهران نوشته با ذکر منابع موثق یا مبتنی بر تحقیقات میدانی بوده است، شیوه کار او اینگونه بود که برای پیدا کردن سرنخ‌ها معمولاً به آرشیو و بایگانی سازمان‌ها مراجعه می‌کرد و گاهی برای کشف حقیقت به روایت‌های معتبر تاریخی متوسل می‌شد. داریوش شهبازی، تهران‌پژوه، درباره سبک و شیوه فعالیت مرحوم حجت بلاغی می‌گوید: «او در ۲ دوره تاریخی قاجار و پهلوی اول در تهران می‌زیست و بخش قابل ملاحظه‌ای از عمرش را صرف شناسایی ابنیه وقفی در پایتخت کرد. مرحوم حجت بلاغی در حوزه معارف اسلامی تألیفات زیادی داشته و کتابی دوجلدی به نام «تاریخ تهران» را هم نوشته که به واسطه وسعت و تنوع اطلاعاتی که به مخاطب می‌دهد همواره مورد توجه محققان و پژوهشگران بوده و در بسیاری از موارد به‌عنوان کتاب مرجع از آن نام برده‌اند.»

حجت بلاغی به تحقیقات میدانی اعتقاد راسخ داشت و به همین دلیل گزیده‌های تألیفات او معمولاً در پاورقی بسیاری از کتاب‌های حوزه تهران‌شناسی به چشم می‌خورد.

شهبازی معرفی بناهای وقفی تهران قدیم را مهم‌ترین فعالیت بلاغی در حوزه تهران‌پژوهی می‌داند: «مرحوم حجت بلاغی روحانی بود و به‌خاطر ارتباطاتی که با تشکیلات اوقاف داشت، مطالب متنوعی درباره ابنیه وقفی تهران و توابع تهران نوشته که بسیار ارزشمند است و محققان و پژوهشگران معاصر به این اطلاعات رجوع می‌کنند. به‌طور مثال، او اطلاعات دقیقی از تکیه خانوم و موقوفات آن به‌عنوان نخستین تکیه وقفی تهران ارائه داده که برای محققان یک منبع اطلاعاتی موثق و قابل اعتماد به حساب می‌آید.»

صدها لوکیشن در یک کتاب

■ رضا شیرازیان (۱۳۵۴ تاکنون)
 ■ کار ویژه: ارائه نقشه تهران از دوره فتحعلی‌شاه تا پایان دوره پهلوی



ناصر تکمیل همایون، یکی از شاخص‌ترین تهران‌پژوهان معاصر، معتقد بود که آگاهی از اوضاع و احوال فرهنگی و اجتماعی تهران از روزگار قدیم تاکنون، بدون وجود نقشه‌های پایتخت امکان‌پذیر نیست. باین پیش‌فرض، کاری که رضا شیرازیان با تهیه نقشه‌های تهران انجام داده مهم و تأثیرگذار به‌نظر می‌رسد. شیرازیان با تألیف کتاب‌های «راهنمای نقشه‌های تاریخی تهران»، «طهران در مطبوعات دوره قاجار» و «بانک نقشه‌ها و عناوین مکانی تهران قدیم» و «اطلس تهران قدیم» به معرفی نقشه تهران که به ۲ دوره قاجار و پهلوی اول تعلق دارند پرداخته و برخی نقشه‌ها برای نخستین بار تاریخ‌گذاری شده‌اند. شیرازیان درباره تاریخچه نقشه‌برداری در تهران می‌گوید: «دوره ناصری را باید عصر شکوفایی نقشه‌برداری در تهران دانست. ناصرالدین‌شاه به نقشه‌برداری علاقه خاصی داشته و به همین دلیل نقشه‌های دوره ناصری دقیق‌تر و متنوع‌تر از نقشه‌های دوره پهلوی است.» بسیاری از تهران‌پژوهان معاصر از کتاب «اطلس تهران قدیم» به‌عنوان مرجعی قابل اعتبار برای جست‌وجوی مکان‌های مهم تهران از دوره فتحعلی‌شاه قاجار تا پایان دوره پهلوی نام می‌برند که دسترسی محققان به اسناد و نقشه‌های قدیمی را آسان کرده است. شیرازیان درباره مهم‌ترین اثرش می‌گوید: «خوشحالم چاپ این کتاب، محققان و پژوهشگران را از مراجعه به نهادهای سازمان‌ها و کتابخانه‌های مختلف برای تهیه نقشه تهران قدیم بی‌نیاز کرد. کتاب اطلس تهران ۲۰۷ نقشه تهران را معرفی می‌کند که ۳۴ نقشه به‌طور کامل ارائه شده و به‌فهم‌تر فضای شهری کمک می‌کند. در فهرست کتاب، حدود ۸ هزار عنوان مکان از روی نقشه‌ها معرفی شده تا دسترسی مخاطب به نقاط مورد نظر آسان شود. با مشاهده این نقشه‌ها می‌توان مسیر تاریخی این مکان‌ها را مورد بررسی قرار داد و این لذت‌بخش‌ترین بخش کار با نقشه است.»